

Félagsmálaráðuneytið
Skógarhlíð 6
105 Reykjavík

Reykjavík, 30. september 2020

Efni: Umsögn um frumvarp til laga um fæðingar- og foreldraorlof

Embætti landlæknis fagnar því að lagt sé fram frumvarp um lengingu fæðingarorlofs í 12 mánuði. Eins og komið hefur fram í fyrri umsögnum embættisins um endurskoðun laga nr. 95/2000 um fæðingar- og foreldraorlof þá styður lengri tími barns í umönnun foreldra sinna á fyrstu mánuðum ævinnar við heilbrigð tilfinningatengsl foreldra og barna og telst því mikilvæg lýðheilsuáðgerð. Embættið ítrekar þó fyrri ábendingar sínar um að fæðingarorlof ætti einnig að skilgreina sem rétt barns til umönnunar á fyrstu mánuðum lífsins fremur en einungis sem rétt fullorðinna á vinnumarkaði. Fæðingar- og foreldraorlof er ekki hvað síst mikilvægt geðheilbrigðismál sem varðar rétt barna til heilbrigðs upphafs í lífinu og ættu lögin að endurspegla þann skilning.

Verði fæðingarorlof skilgreint sem réttindi barns til umönnunar og nándar við foreldra sína við upphaf ævinnar til að tryggja því sem best skilyrði til lífs og þroska, mun það jafnframt stuðla að því að við næstu endurskoðun laganna verði kallað eftir aðkomu fulltrúa sem hafa sérþekkingu á geðheilsu og þroska ungra barna. Það vekur athygli að engan slíkan fulltrúa virðist að finna í þeim starfshópi sem nú hefur lagt fram tillögur að breytingu laganna heldur virðast fulltrúar einna helst tengjast atvinnumálum. Við frekari endurskoðun laganna er mikilvægt að tryggja aðkomu fagfólks með þekkingu á sviði geðheilsu og þroska barna sem verður best tryggt með því að grundvalla lögin jafnframt sem réttindi og geðheilbrigðismál barna.

Embætti landlæknis áréttar einnig fyrri umsögn sína frá 21. febrúar 2018 um breytingar á lögum nr. 95/2000 um fæðingar- og foreldraorlof, en þar var vakin athygli á því að ekki ættu öll börn þess kost að njóta umönnunar beggja foreldra. Í ljósi þess gildis sem tengslamyndun foreldra og barna hefur fyrir heilsu og velferð barna er mikilvægt að lögin tryggi að öll börn sitji við sama borð hvað varðar tækifæri til að verja fyrsta æviárinu í umsjá foreldra óháð hjúskaparstöðu og forsjáartilhögun þeirra. Í þeim tilvikum þar sem einungis annað foreldrið kemur að uppeldi barnsins þarf því að vera hægt að ráðstafa fæðingarorlofi þannig að barninu sé tryggður sami fjöldi mánaða í umsjá foreldris og öðrum börnum. Að öðrum kosti skapa lögin ójöfnuð milli barna sem er ekki réttlætanlegur.

Embætti landlæknis telur enn fremur mikilvægt að lög um fæðingar- og foreldraorlof endurspegli skilning á ólíkum aðstæðum fjölskyldna og bjóði upp á meiri sveigjanleika varðandi tilhögun en gert er ráð fyrir í núverandi frumvarpi. Í frumvarpinu er lagt til að skipting fæðingarorlofsréttar verði með þeim hætti að hvort foreldri geti nýtt sex mánuði en þeim verði heimilt að framselja einn mánuð til hins foreldrisins í því skyni að koma til móts við aðstæður fjölskyldna. Að mati embættisins er einn mánuður harla naumt skammtað ef markmiðið er að koma til móts við

aðstæður fjölskyldna. Þegar fæðingarorlof var níu mánuðir var gert ráð fyrir þriðjungi tímans til móður eða fæðandi foreldris, þriðjungi til hins foreldrisins, og þriðjungi til skiptanna eins og foreldrum hentaði. Ef ætlunin er að koma til móts við aðstæður fjölskyldna telur embættið mikilvægt að þessi sveigjanleiki í ráðstöfun haldi sér þrátt fyrir lengingu fæðingarorlofsins þannig að fjórir mánuðir fari til móður eða fæðandi foreldris, fjórir til hins foreldrisins og fjórum mánuðum geti foreldrar ráðstafað eins og hentar best þörfum barnsins og aðstæðum fjölskyldunnar.

Í þessu samhengi er vert að vekja athygli á því að önnur Norðurlönd bjóða foreldrum mun meiri sveigjanleika varðandi ráðstöfun fæðingarorlofs en boðað er með núverandi frumvarpi og með því að skerða enn frekar sveigjanleika íslenskra foreldra myndi Ísland færast enn fjær nágrannaþjóðum sínum hvað þetta varðar.

Að endingu leggur embætti landlæknis áherslu á að sá tími sem foreldrar hafa til þess að taka fæðingarorlof haldist óbreyttur í 24 mánuðum. Ef gert er ráð fyrir því að foreldrar geti tekið 100% orlof í 12 mánuði ættu þeir að geta kosið að taka 50% orlof í tvöfalt lengri tíma ef það hentar þeim. Þá þarf tímabilið að haldast áfram 24 mánuðir.

Fyrir hönd Embættis landlæknis,

Sigrún Daníelsdóttir og Jenný Ingudóttir, verkefnastjórar á sviði lýðheilsu

Salbjörg Bjarnadóttir verkefnastjóri á sviði eftirlits og gæða heilbrigðisþjónustu